

YANGI MA'NAVIY MAKON – MA'RIFATLI JAMIYATNING POYDEVORI

To'ychiyev Jo'rabek Muqimjon o'g'li

O'zDSMI tayanch doktoranti

E-mail: Jorabek_bbb@mail.ru

Telefon raqami: 998909306515

Annotatsiya. Ushbu maqolada milliy ma'naviyat xususida gap boradi. Yangi O'zbekistonda yangi ma'naviy makon, ma'rifatli jamiyat tushunchasi, ushbu tushunchaga oid fikrlar, xulosalar o'rin olgan bo'lib, olib borilayotgan islohotlar xususida ham qisqacha ma'lumotlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Yangi O'zbekiston, ma'naviyat, makon, ehtiyoj, ijtimoiylik, tarixiy, ma'rifatli jamiyat, vatan, inson.

Аннотация: Эта статья о национальной духовности. В Новом Узбекистане представлена концепция нового духовного пространства, просвещенного общества, мнения и выводы по поводу этой концепции, а также представлена краткая информация о проводимых реформах.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, духовность, космос, потребность, социальность, историческое, просвещенное общество, Родина, человек.

Annotatsiya: This article is about national spirituality. In New Uzbekistan, the concept of a new spiritual space, an enlightened society, opinions and conclusions about this concept are presented, and brief information about the ongoing reforms is also presented.

Keywords: New Uzbekistan, spirituality, space, need, sociality, historical, enlightened society, homeland, man.

Mamlakatimiz taraqqiyotining hozirgi bosqichi jamiyat hayotining barcha jabhalarida tub o'zgarishlar, amalga oshirilayotgani islohotlarning ko'lami kengligi bilan xarakterlanadi. Jamiyat ma'naviy hayotini rivojlantirish uchun o'z navbatida yoshlarimizni Ona Vatanga muhabbat va sadoqat ruhida tarbiyalashda, avvalo milliy va umumbashariy qadriyat nima ekanligini puxta o'zlashtirgan holda boshlagan har bir harakatimiz ko'zlangan maqsadga tomon tez va oson yetib boradi. Chunki Ona va Vatan deya atalmish bu qudratli so'z qoshida hammamiz hurmat bajo keltirib shunday go'zal manzillarga yetib keldik. Bu shak-shubhasiz "Uchinchi Renessans" ostonasida turgan buyuk davlatning Yangi O'zbekiston nomini jahon minbarlarida yana bir o'chmas iz qoldirishiga zamin yaratadi.

Shu o'rinda tarixga bir nazar tashlasak. Mustaqillik yuragimizning o'rtasidan charaqlab chiqdi. Xalqimizning uzoq yillik armonlari abadiylikka o'z mulki bo'lib qaytib keldi. Butun yurt o'z erki va ozodligini yuksak kayfiyatlar bilan bir-birlarini samimiy tilaklar va niyatlar bilan qutladilar. Xalqimiz ma'naviyatini yuksaltirish borasida qator farmonlar va qarorlar hamda ushbu farmon va qarorlarning ijrosini ta'minlash maqsadida joylarda turli mavzularda targ'ibot tadbirlar o'tkazish urf bo'ldi. Xalq bunday tadbir va uchrashuvlardan katta ma'naviy ozuqa olayotgan bir paytda "Ma'naviyat xonasi" degan xonalar tashkil etish tashabbusi paydo bo'ldida zudlik bilan barcha tashkilot va muassasa, hattoki ta'lim muassalarida ham eshigiga "Ma'naviyat xonasi" degan yozuvi bor xonalar tayyorlandi. Ma'naviyat bitta xonaga jamlab qo'yiladigan narsami? Axir ta'lim muassasasining boshidan oxirigacha hamma joyi ma'naviyat emasmi? Mantiq qani?

Ehtimol, o'sha davrning ziddiyatli vaziyatlari shuni taqozo qilgandir ham. Ammo bugungi kunda yangi ma'naviy makon sari bormoq uchun olib borilayotgan har bir say harakatlar, ya'ni mamlakatimizda erkin va hur fikrlilik, ayniqsa, Xalq qabulxonalaridan tortib to kichik bir mahalla guzarlarida tashkil etilayotgan jonli muloqotlarning o'zigina bizning ma'naviyatimiz qay darajada o'sib borayotganligini yaqqol namunasi, desak adashmagan

bo‘lamiz. Ya‘ni, o‘zbekona ma‘naviyat bo‘yicha talqin qilsak, bugungi kunda muhtaram Prezidentimiz boshchiligida qo‘lga qo‘lgan bergan holda bir-birimizga yelka tutib dard va tashvishlarimizni yurt kattalari bilan kengashgan holda maqsad sari bormoqdamiz. Oddiy til bilan aytganda bu o‘zbekona ma‘naviyatdir.

Ma‘naviyat hamma zamonlarda ham dunyo xalqlarining eng buyuk boyligi bo‘lib kelgan va uni har tomonlama mustahkam asrab-avaylab avloddan-avlodga bezavol yetkazib kelingan (1). Bugungi kunning talabi ham tarixiy boy ma‘naviyatimizni kelajak avlodlarga sofligicha yetkazish jamiyatimizning har bir fuqarosi oldidagi muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” nomli fundamental asarida shiddat bilan o‘zgarib borayotgan bugungi dunyoda barqaror taraqqiyotga erishishning eng muhim vazifalaridan biri sifatida “yangi ma‘naviy makon”ni yaratish lozimligi to‘g‘risida alohida e‘tibor qaratilgan.

Mamlakatimiz rahbari ushbu kitobida shunday deydi: **“Yangi ma‘naviy makon nima?” Mening nazarimda, u – biz orzu qilayotgan Yangi O‘zbekistonning ma‘naviy qiyofasi yaqqol aks etadigan, xalqimiz intilayotgan va el-yurtimiz baxtiyor yashaydigan ma‘rifatli jamiyatdir** (2).

Haqiqatdan ham bugungi yangilanayotgan O‘zbekiston jamiyatida barcha sohalarda kechayotgan islohotlar taqdiri, milliy taraqqiyotimiz jamiyatining milliy qiyofasiga bog‘liq.

Respublika Ma‘naviyat va ma‘rifat markazi va uning tizim tashkilotlari tomonidan har yili an‘anaviy tarzda “Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasida belgilangan maqsad va ustuvor vazifalar” mavzusiga bag‘ishlangan respublika o‘quv-seminarlari tashkil etib borilmoqda. Mazkur o‘quv-seminarlarda respublikadagi barcha ma‘naviy-ma‘rifiy sohalarda faoliyat yuritayotgan ma‘rifat targ‘ibotchilari, yozuvchi shoirlar, va ziyolilarimiz keng qatlami faol ishtirok etishmoqda.

Shuningdek, bo‘lib o‘tayotgan o‘quv-seminarlar yakuniy hulosasi bo‘yicha respublikamizdagi barcha mahallalarda mamlakatimizda olib borilayotgan keng ko‘lamli islohotlar va taraqqiyot strategiyasida belgilangan vazifalar, ezgu maqsadlar hamda bajarilishi lozim bo‘lgan masalalarni keng jamoatchilikka tushuntirish, targ‘ibot va tashviqot ishlarini tizimli tashkil etish masalalari ilgari surilmoqda.

Mahallalarda ijtimoiy-ma‘naviy muhit barqarorligini ta‘minlash maqsadida “Mahallabay” tizimida ishlashga o‘tish, “Bir ziyoli – bir mahallaga ma‘naviy homiy”, “Har bir nuroniy – besh nafar yoshga murabbiy” kabi tamoyillar yangi ma‘naviy makonni barpo etilishida alohida ahamiyatga ega bo‘lmoqda.

Ma‘naviy makonda jamiyat hayotiy faoliyatining barcha jabhalari shakllanganligi va rivojlanganligi uchun jamiyat hayotining ma‘naviy jabhasini ham o‘ziga qamrab oladi. Bizning fikrimizga ko‘ra “ma‘naviy makon” va “jamiyat hayotining ma‘naviy jabhasi” tushunchalari turli ma‘noni anglatadi.

Ma‘naviy jabha ma‘naviy boyluklarni yaratish, ma‘naviy qadriyatlardan foydalanish bilan bog‘liq bo‘lgan ijtimoiy institutlarning mavjudligini taqazo qiluvchi ma‘naviy hayotning bir tomonidir.

Ma‘naviy makon uning muhim tarkibiy qismi sifatida jamiyatning ma‘naviy hayoti tomonidan qamrab olingan.

Ma‘naviy makonni tashkil etuvchi asosiy tarkibiy qismlar bir-biriga chanbarchas bog‘liq bo‘lib, ular ma‘naviyat, ma‘naviy hayot va faoliyat qadriyatlar, mentalitet, an‘analar, urf-odatlar, axloq va axloqiy tushunchalar: ishonch, vijdon, burch, adolat, baxt, go‘zallik, (estetik kategoriya), din, madaniyat, falsafa kabilardan iboratdir.

Yangilanayotgan yangi ma‘naviy makon qachon o‘z natijasini ko‘rsatadi? Qachonki, biz tafakkurdagi hafsalasizlik, ma‘naviy hayotdagi mudroqlik, o‘z shaxsiy maqsadlarimizni jamiyat ijtimoiy mo‘ljaliga uyg‘unlashtirishdagi no‘noqligimizni bartaraf etsakkina, bunday ma‘naviy makonga erisha olamiz.

Har bir inson o'z oldiga maqsad qo'yishi va unga ishonch hissi uyg'onishi, yangi ma'naviy makonning barpo etilishi, fikrimizcha, yana bir muhim muammoning hal etilishiga bog'liq. Bu – insonlarda sog'lom ma'naviy ehtiyojning shakllanishiga bog'liq.

Inson va jamiyat taraqqiyotining asosi, uni rivojlantirishga undovchi kuch ehtiyojdir. Shunday ekan ehtiyojlar tabiiy va ma'naviy turlarga bo'linadi. Tabiiy ehtiyojlar tana a'zolarimizning rohatlanishi, ovqatlanish, dam olish kabi bitmas-tuganmas holatlarga bog'liq. Uning chegaralari juda keng. Ma'naviy ehtiyojlarni qondirish chegarasi esa yanada kengroq. Ma'naviy ehtiyojlar bir tomondan shaxsni o'zining ma'naviy yetukligiga, kamolotiga ijobiy ta'sir ko'rsatsa, ikkinchi tomondan, shaxs va jamiyat manfaatlarining uyg'unlashuvi faoliyat orqali jamiyat taraqqiyotiga o'z ijobiy ta'sirini o'tkazadi.

Sog'lom ma'naviy ehtiyoj insondagi qobiliyat, imkoniyat va iste'dodni oqilona kuch-qudratga asoslangan holda yuzaga chiqaradi. Inson o'zidagi bu imkoniyatlarni muntazam ravishda takomillashtirib, yaratuvchilik faoliyatiga safarbar etishi va shu asosda ma'naviy kamolotiga erishib borishi zarur.

Sog'lom ma'naviy ehtiyojlar haqiqatga, go'zallikka, poklikka, imon-e'tiqodga, yaxshilikka, adolatga intilish kabi sohalarni o'z ichiga olganligi uchun bilish ehtiyoji estetik ehtiyoj, axloqiy ehtiyoj, diniy ehtiyojlar shaklida namoyon bo'ladi. Bu ehtiyojlarning ayrimlari inson sezgilari, tasavvuri, idroki, tuyg'ulari orqali shakllanadi, boshqalari esa tafakkur jarayoni bilan bog'liq tarzda kechadi.

Yoshlarning sog'lom ma'naviy ehtiyojini har tomonlama asoslangan mafkura, insoniylikka tayangan milliy g'oya asosidagina shakllantirish va qondirilishiga erishish mumkin. Chunki milliy mafkuramiz xalqimizning azaliy an'alariga, udumlariga, dunyoqarashiga, tafakkuriga, tiliga, milliy qadriyatlariga asoslangan.

Biz bugun Yangi O'zbekistonda yangi ma'naviy mokonni barpo etishga kirishar ekanmiz, shubhasiz, ana shunday makonni yaratishga bo'lgan ehtiyojni shakllantirishimiz muhim. Buning uchun, birinchidan, fuqarolarimizning bugungi ma'naviy qiyofasi holatini, darajasini o'rganishimiz lozim. Ya'ni bugungi aholi, ayniqsa, yoshlarimizda o'z ma'naviy olamini yuksaltirishga ehtiyoj bormi, bor bo'lsa ular nimani o'qimoqchi, qaysi kino, sahna asarini tomosha qilmoqchi, madaniyat va san'atning qanday janrlarida o'zini sinab ko'rmoqchi? Yanayam aniqroq aytadigan bo'lsak, biz bugungi fuqarolarimizning ma'naviy portretini shakllantirishimiz kerak.

Ikkinchidan, yoshlarimizning ma'naviy ehtiyojlarini qondirish uchun ularga yurtimizda bir necha asrlar davomida yaratilgan, to'plangan madaniy-ilmiy boyliklardan emin-erkin foydalanishlari uchun barcha zarur shart-sharoitlar yaratishimiz lozim. To'plangan madaniy-ilmiy merosdan foydalanish, ularni mukammal o'zlashtirish, fuqarolarimizda, ayniqsa, yoshlarimizda mutafakkir ajdodlarimizning jahon sivilizatsiyasiga qo'shgan buyuk hissasidan fahrlanish tuyg'usini uyg'otadi, natijada ana shu merosni yanada boyitishga ehtiyoj paydo bo'ladi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, olib borilayotgan ushbu islohotlarning amalga oshirilishi, mavjud kamchiliklar va illatlarning bartaraf etilishi natijasida yaratilgan yangi ma'naviy makon jamiyat hayotiy faoliyatini barcha sohalarning rivojlanishi, ma'rifatli jamityaning barpo etilishi uchun o'ziga xos negiz bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mirziyoev Sh.M. "Yangi O'zbekiston strategiyasi". – "O'zbekiston" nashriyoti, T 2021, 276 bet.
2. Karimov I. "Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch". – "O'zbekiston" nashriyoti, T 2011, 124 bet.
3. Mavrulov A. "Yangi O'zbekiston" gazetasi, 2021 y, 28 dekabr, 263 son.